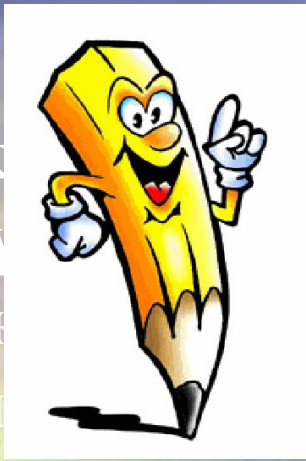

**III быуын Федераль дәүләт
дөйөм белем биреү
стандартының төп
положениеларының береһе –
универсаль укыу
эшмәкәрлеге
формалаштырыу**

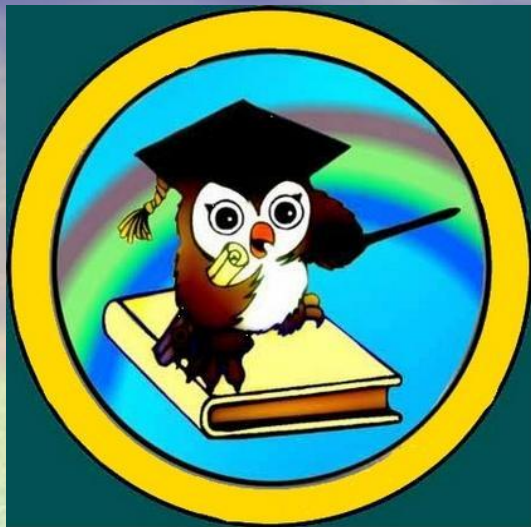
термин укый белеүзе йәғни субъекттын яңы
тәҗрибәне аңлы һәм актив рәүештә
үе һөзөмтәһендә үз-үзен үстөрөгә һәм
тырыуға һәләтлеген аңлата. Мәктәп
нда универсаль укыу эшмәкәрлеге – ул укыу-
укытыу процесында укыусыларза белем алыуға ыңғай
мотивация булдырыу аша яңы белем, күнекмә һәм
компетенцияларзы үз аллы уңышлы үзләштерегү, йәғни
укый белеү мөмкинлеген бирегүсе дөйөмләштерелгән
эшмәкәрлек. Был эшмәкәрлек укыусы тарафынан социаль
тәҗрибәне аңлы һәм актив рәүештә үзләштерегү
һөзөмтәһендә формалаша. Шуға ла белем бирегү
системаһының киммәтти ориентирзанының береһе булып
укыусыларзы үз аллы укыу эшмәкәрлеген ойшторорға
өйрәтеү (планлаштырыу, контроль, баһалау) тора.

Универсаль укыу эшмәкәрлеге төрзәре дүрт блокка бүленә:

- шәхси;
- регулятив;
- танып белеү;
- коммуникатив.

Шәхси эшмәкәрлек

Укыусының эске шәхси позицияһын, мәғәнәүи-киммәтле йүнәлеш алыуын (әхлаки нормаларзы белеү, үз кылыктарыңдың дөйөм кабул ителгән этик принциптар менән тап килеү - килмәүен билдәләй алыу, кылыктың әхлаки аспектын айырыу) һәм ижтимағи ролдәрзә, шәхес-ара мөнәсәбәттәрзә дөрөс йүнәлеш алыуын тәьмин итә.

Регулятив (көйләүсе)

универсаль укыу

**эшмәкәрлегенә укыу процесын
һәм дәрестән тыш эшмәкәрлекте
ойоштороу өсөн кәрәкле
шарттар тыузырыусы эш
төрзәре карай:**

- укытыусы ярзамы менән дәрестәге эшмәкәрлектен максатын билдәләү һәм формалаштырыу (элек өйрәнелгән һәм таныш булғанды әлегә тиклем таныш булмаған менән тап килтереп, сағыштырып, укыу мәсьәләһен билдәләй белеү);

- **планлаштырыу (төп һөзөмтәне күззә тотоп, максаттарзың эзмә-эзлелеген асыклау; план төзөү һәм эш төрзәренен тәртибен билдәләү);**
- **прогнозлау (һөзөмтәне һәм белемде үзләштерәү кимәлен алдан күзаллау);**

• контроль (эшмәкәрлек ысулының һәм уның һөзөмтәһенен билдәләнгән эталонға тап килеү-килмәүен асыклау);

• төзәтмәләр индереү (эталондан тайпылыштар булған осракта, планға һәм эшмәкәрлек ысулына өстәмәләр һәм төзәтмәләр индереү);

- баһалау (танышты әлегәсә таныш булмағандан айыра белеү; үзләштерелгәнден сифатын һәм кимәлен билдәләй алыу);

- үз-үзенде көйләү (үз көсөндө, энергиянды, ихтыяр көсөндө туплап, ауырлыктарзы еңеп сығыу).

Танып белеү

блогына дөйөм укыу
(өйрәнеү, белем алыу)
эшмәкәрлеге, логик
эшмәкәрлек, шулай
ук проблеманы куйыу
һәм хәл итеү инә:

- дәрәслек менән эш итә беләү (уның төзөлөшө, йөкмәткеһе шартлы тамғалары һ.б.);
- текст һәм иллюстрациялар азағындағы һораузарға яуап биреү:

- класс һәм укытыусы менән берзәм эш һөзөмтәләре буйынса һығымталар яһау;

- мәғлүмәтте бер форманан икенсе формаға күсереп; укылған зур булмаған текстарҙың йөкмәткелен тулы һөйләү һ. б.

Коммуникатив эшмәкәрлек

социаль компетентлыкты, аралашыусы һәм хезмәттәш партнерлар позицияһын иҫәпкә ала, башкаларҙы тыңлай һәм диалогка инә белеүзе, проблемаларҙы коллектив менән хәл итеүзә катнашыузы, тиҫтерҙәрең һәм өлкәндәр менән продуктив хезмәттәшлек ойоштора белеүзе ТӘЪМИН ИТӘ.

Универсаль укыу
эшмәкәрлегенен карап
үтелгән төрзәре айырым-
айырым түгел, ә укыу
программаһындағы һәр
дисциплинаны
үзләштереү барышында
комплекслы, системалы
үстөрелергә тейеш.

Һәр дәрестә үстереүсе укыу-укытыу системаларында киң кулланылған **уңыш ситуацияһы** тыузырыу, укыусылар алдына еңеп сығыузан кәнәғәтләнеү алырлык проблемалар куйыу, әзәби күренештәрзе сағыштырма анализлау, дөйөмләштереү, һығымталар яһау, моделдәр һәм һызмалар төзөү кеүек метод һәм алымдар кулланып, бөтә класс менән, микротөркөмдәрзә һәм парталағы ике укыусы араһында хезмәттәшлек ойоштороу максатка ярашлы.

